

DOI 10.24144/2077-6594.3.2.2020.213723
УДК 616-056.26:37.018:316.647.5

Харченко Н.В., Кундій Ж.П., Ющенко Ю.П., Костриков А.В.

Формування комунікативної толерантності у молоді в умовах інклюзивної освіти

Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава, Україна

nvkharченко1963@gmail.com, yulia.yu@ukr.net

Харченко Н.В., Кундій Ж.П.,
Ющенко Ю.П., Костриков А.В.

**Формирование коммуникативной толерантности
у молодежи в условиях инклюзивного образования**
Украинская медицинская стоматологическая академия,
г. Полтава, Украина

Kharchenko N.V., Kundiyy Zh.P.,
Yushchenko Yu.P., Kostrikov A.V.

**Formation of communicative tolerance
in youth in conditions of inclusive education**
Ukrainian Medical Dental Academy, Poltava, Ukraine

Вступ

Демократизація сучасного соціуму детермінує повагу до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повне інтегрування у соціум усіх верств населення, перш за все – осіб з особливими потребами. Це зумовлено визначенням головної мети соціального розвитку – створення «суспільства для всіх» [1]. Оскільки успішність процесу соціалізації особистості багато в чому визначається ефективністю її комунікацій в соціумі, тому перед психологічною наукою постає важливе завдання – урахування актуальних на даному етапі розвитку держави особливостей організації освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання [2]. Оптимальними в цьому плані є інклюзивні навчальні заклади, які за визначенням є «школами для всіх» [3]. Необхідність запровадження інклюзивної освіти пов'язана, насамперед, з тим, що число молоді, яка потребує корекційного навчання, неухильно зростає. Молоді, що потребують корекції фізичного або розумового розвитку в Україні понад 1 млн, що становить 12% від загальної кількості молоді у країні. Окрім зростання кількості молоді з обмеженими можливостями, наголошується тенденція якісної зміни структури дефекту, комплексного характеру порушення у кожній окремої молоді людини. В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію молоді з особливими потребами та забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для навчання молоді з особливими потребами. Ця ідеологія передбачає, передусім, толерантне ставлення суспільства до молоді із особливими освітніми потребами [4].

Тому наразі на сучасному етапі розвитку освіти в Україні відкриваються нові перспективи, пов'язані з переосмисленням ставлення до організації навчання і виховання молоді з особливими освітніми потребами в єдиному інклюзивному толерантному освітньому

середовищі. На державному рівні приймаються положення та законодавчі акти, які забезпечують і гарантують отримання якісної освіти молоді з особливостями психофізичного розвитку в закладах за місцем проживання, створення умов для реалізації їхнього творчого потенціалу та розвитку індивідуальних здібностей [5].

Метою статті є аналіз проблеми комунікативної толерантності до молоді з особливими освітніми потребами у процесі інклюзивного навчання.

Матеріали та методи

Правовою базою для розвитку проблеми толерантності і терпимості в нашій країні стали Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Концепція безперервної системи національного виховання, Закони України «Про освіту», «Про охорону дитинства», Національна програма «Діти України», в яких знайшли розкриття проблеми демократизації та гуманізації всіх сторін життя сучасного суспільства і системи освіти.

Згідно зі стратегією змін в освіті України та відповідно до положень Концепції Нової української школи наразі відбувається активне насичення змісту освітньої системи гуманістичними цінностями [6].

У наказі Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання» зазначено, що «успішне запровадження інклюзивного навчання дітей з особливими потребами потребує вирішення завдань на державному рівні, а саме: формування нової філософії державної політики щодо дітей з особливими потребами, удосконалення нормативно-правової бази у відповідності до міжнародних договорів у сфері прав людини, реалізації та поширення моделі інклюзивного навчання дітей у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах» [5].

Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття» передбачає перехід до гнучкої, динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, формування мережі вищих навчальних закладів, здатної за освітніми та кваліфікаційними рівнями, типами, формами і термінами навчання, джерелами фінансування задовольняти інтереси особи, потреби кожного регіону і держави у педагогічних кадрах» [5].

Останнім часом в системі освіти України надається особлива увага формуванню нової філософії державної політики щодо спільного навчання здорової молоді та молоді з особливими освітніми потребами, тобто впровадженню інклюзивного навчання. Дана тенденція підтверджує необхідність розробки новітніх підходів до формування такої особистісної якості молоді людини, як комунікативна толерантність. Саме рівень толерантності сьогодні є важливим критерієм визначення цивілізованості суспільства та відіграє провідну роль у становленні державності [2, С. 90-91].

Результати дослідження та їх обговорення

Термін «комунікація» був уведений у науковий обіг на початку ХХ ст., а раніше проблема комунікації розглядалася винятково як проблема людського спілкування. Тому термін «комунікація» у широкому тлумаченні означає спілкування. У вузькому розумінні міжособистісна комунікація є складним процесом, під час якого відбувається не лише обмін інформацією, а й її формування, отримання, відправлення, уточнення, перероблення, обговорення, розвиток. Актуальними проблемами дослідження міжособистісної комунікації займаються Ф. Бацевич, О. Леонтович, С. Термінасова, Г.В. Єлізарова, Г. Колшанський, В. Маслова, Ю. Кім, М. Лім, Дж. Коатс, А. Бекон та ін.

Комунікація – це безперервний процес міжособистісної взаємодії, який повинен забезпечувати досягнення партнерської спільності, психологічну гармонію при збереженні індивідуальності кожного з партнерів по комунікації.

Відомі американські вчені М. Маскон, М. Альберт, Ф. Хедоурі виділяють головні потреби, що зумовлюють комунікацію у групах: в допомозі, захисті, інформації, тісному спілкуванні та симпатії [2, С. 91].

Ідеї формування толерантної особистості присутні в багатьох роботах видатних педагогів минулого (Г. Ващенко, А. Макаренко, М. Монтесорі, Й. Песталоцці, С. Русова, В. Сухомлинський, Л. Толстой, К. Ушинський та ін.). У сучасній науці ідеї толерантності реалізуються у педагогіці співробітництва (Ш. Амонашвілі, О. Ільїна, В. Шаталов та ін.), педагогіці ненасильства (А. Козлова, В. Маралов, В. Сітаров та ін.) та безпосередньо у педагогіці толерантності (Т. Арістова, М. Боритко, Г. Паланкіна, Ю. Тодорцева та ін.).

Толерантність визначається як певна риса особистості, що виявляється в готовності людини приймати інших такими, якими вони є, взаємодіяти з ними на засадах взаємоповаги, відкритості до сприйняття інших культур, здатності запобігати конфліктам або розв'язувати

їх ненасильницькими засобами (О. Асмолов, Л. Бернадська, І. Бех, Б. Гершунський, Л. Хоружа та ін.), освітнє середовище, в якому створено умови для формування толерантної особистості.

Аналіз наукових джерел з проблем формування толерантності молоді (Л. Бернадські, А. Біджійєв, О. Грива, Е. Койкова, П. Комогоров, Н. Кудзієва, Т. Лихачова, О. Волошина, О. Рибак, Т. Углова та ін.) дозволив виділити два шляхи побудови толерантного освітнього середовища. Перший (умовно назвемо його директивним) полягає в припиненні негативних реакцій одних відносно інших. Проте такі припинення забезпечують лише мінімальний рівень поваги до іншого. Другий шлях (умовно назвемо його демократичним або особистісно-орієнтованим) полягає у створенні умов, необхідних для досягнення всіма учасниками освітнього процесу високого соціального статусу й усвідомлення соціальної значимості кожного з них. В умовах інклюзивної освіти це означає визнання рівної цінності для суспільства всіх учасників освітнього процесу; підвищення ступеня їх участі у культурному житті університету; модифікація методики роботи в освітньому процесі таким чином, щоб можна було повністю задовольнити різноманітні потреби всіх; усунення бар'єрів на шляху одержання ними знань і повноцінної участі в університетському житті. Максимальну результативність дає поєднання цих двох шляхів. Завдання викладача – навчитися бачити і розпізнавати перші ознаки можливої конфліктної ситуації, щоб запобігти її розвитку або знайти компромісне розв'язання конфлікту. Основа толерантності – формування гуманних відносин між людьми [3].

Вирізняють такі функції толерантності:

- мотиваційна – спонукає прийняти багатоманітність дійсності, сприйняти індивідуальність іншої людини, включає інтерес до позицій інших людей, прагнення до розширення контактів, діалогів, до конструктивної взаємодії з оточуючими;
- інформаційна – дозволяє отримати повноцінну інформацію про думки, позиції, ставлення інших людей, про ситуацію у різних ракурсах;
- регулятивна – впливає на встановлення і підтримання взаємин з оточуючими, дозволяє їх поглиблювати та стабілізувати;
- адаптивна – дозволяє пристосовуватись до нових умов діяльності, до своїх партнерів, сформувати стійке позитивне ставлення до співпраці [4].

Сприятливе толерантне середовище є однією із вихідних умов розв'язання проблем інклюзивної освіти. Мета толерантного інклюзивного середовища – орієнтування на розвиток особистості та відповідність запитам соціального оточення і сподіванням молоді.

Толерантне освітнє середовище буде тільки тоді інклюзивним, коли матиме низку таких ознак:

- спланований і організований фізичний простір, у якому б молодь могла безпечно пересуватися під час групових та індивідуальних занять;
- наявність сприятливого соціального та емоційного клімату;

- створені умови для спільної роботи молоді, а також надання один одному допомоги в досягненні позитивного результату [5].

Інклюзія (від англ. inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, і насамперед тих, що мають труднощі у фізичному чи розумовому розвитку. Цей процес передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті [5].

На даний час людство нагромадило значний досвід інклюзії (включення) молоді з порушенням психофізичного розвитку та обмеженими можливостями здоров'я у освітні навчально-виховні заклади. Цей рух поширився в Європі, США, Канаді, Австралії та інших державах у середині 70-х років ХХ ст. У зв'язку з постійним зростанням кількості людей з функціональними обмеженнями у загальній структурі населення в Україні питання ефективної організації інклюзивного навчання набуває особливої значущості та актуальності [2, С. 93].

Спостерігаючи за молоддю з особливими освітніми потребами у створеному нами інклюзивному толерантному освітньому середовищі, можна дійти висновку, що молодь здатна досягти успіху, а саме:

- молодь з особливими освітніми потребами демонструє вищий рівень соціальної взаємодії з іншою молоддю, які таких обмежень не мають;

- підвищується соціальна компетентність і вдосконалюються комунікативні навички дітей з відмінними здібностями;

- молодь з особливими потребами навчаються за складнішою і поглибленішою навчальною програмою, завдяки чому процес набуття вмінь і навичок відбувається ефективніше.

Працюючи в малих групах, молодь навчається бачити людину, а не її ваду, і починають усвідомлювати, що між ними та молоддю з обмеженими можливостями є багато спільного; дружні стосунки між молоддю з обмеженими можливостями та іншою молоддю, які таких обмежень не мають, зазвичай, частіше розвиваються в інклюзивному толерантному середовищі.

Дослідження довели, що здорова молодь в інклюзивному толерантному освітньому середовищі може навчитися цінувати й поважати молодь із порушеннями у розвитку. Вони навчаються бачити передусім людину, а не її ваду чи обдарованість та не помічати пов'язаних із ними соціальних ярликів; мають надійніші й триваліші зв'язки з друзями; можуть підвищувати самооцінку та закріплювати знання навчального змісту, виступаючи наставниками для молоді з порушеннями психофізичного розвитку [5].

Під поняттям «особливі освітні потреби» можна розуміти три речі.

З одного боку – це необхідність, часом надзвичайно специфічних методів обстеження навчання та комунікації, реабілітації і працетерапії, особливого ставлення під час навчання.

По-друге, потрібні також спеціальні пристосування – допоміжні пристрої для ходьби, інвалідні візки, слухові апарати тощо.

По-третє, мається на увазі незахищеність цієї молоді у соціальному плані. Частіше ніж інша молодь вони опиняються під загрозою відмови від отримання освіти, відмови у працевлаштуванні, зрештою, опиняються перед виключенням із суспільства в цілому. Однак, загалом потреби неповноправної молоді є абсолютно нормальними, які можуть і мають бути задоволені в рамках кожного гуманного суспільства. Тому важливим є толерантне прийняття у суспільстві осіб із особливими потребами [4].

Фундаментальними структурними утвореннями професіоналізму є: специфічність знань предмета діяльності і сформована на цьому ґрунті методологія професійного мислення; достатній досвід діяльності; творчий характер включення набутого досвіду в процес пошуку оптимальних варіантів виконання завдання; наявність чіткого орієнтувального образу стратегії і тактики виконання діяльності [7].

За результатами анкетування кураторів груп з метою вивчення специфіки їхньої роботи з молоддю, які мають особливості психофізичного розвитку в толерантному інтегрованому середовищі навчального закладу встановлено, що основними видами діяльності, які здійснює куратор щодо інтеграції молоді з особливостями психофізичного розвитку є допомога у формуванні адекватної самооцінки молоді, упевненості у власних силах (75,00%), подоланні труднощів комунікативного плану (65,00%), вивчення потреб молоді (60,00%).

Готовність кураторів до роботи з молоддю з особливостями психофізичного розвитку в інклюзивному толерантному середовищі розглядається як динамічне особистісне утворення, що синтезує мотиваційний, теоретичний та операційний компоненти.

Мотиваційний компонент передбачає наявність потреб, мотивів, прагнень до успішної діяльності, прояв відповідальності за розв'язання педагогічних задач, почуття обов'язку. Даний структурний елемент є тією ланкою, яка спонукає викладача до здійснення певного виду діяльності, яка об'єднана та взаємопов'язана з іншими складовими одиницями; теоретичний компонент представляє наукові поняття, які відтворюють ідеалізований предмет і систему його зв'язків, що відображають у своїй єдності спільність, сутність руху матеріального об'єкта; операційна складова характеризується наявністю у викладача системи практичних умінь: проектувальних, конструктивних, організаційних та комунікативних, необхідних для професійної діяльності.

Успіх залежить від реалізації наступних методів, таких як: бесіда (обговорення), спостереження, переконання, взаємодія (співробітництво), розгляд проблемних ситуацій, сюжетно-рольові ігри, свята, різні психологічні тренінги (психогімнастика, елементи психодрами), перегляд спеціально відібраних відео сюжетів [5].

Перед викладачем інклюзивної освіти стоїть завдання створення такої групи, де право молоді бути собою не обмежується ніякими умовами, де під впливом позитивного ставлення формується стереотип позитивного сприйняття «інших».

Груповому аналізу підлягають лише ситуації, що стосуються всієї групи, при цьому завжди виключається можливість групового оцінювання чиїхось індивідуальних поглядів, думок, поведінки тощо.

1. Стійкість до внутрішніх змін та зовнішніх впливів; при цьому мова йде не про усунення того чи іншого протиріччя всередині закладу або нейтралізацію якогось зовнішнього негативного впливу часто це просто є нереальним, а про можливість їх пом'якшення, зниження негативного та підвищення позитивного потенціалу середовища засобами, доступними навчальному закладу.

2. Гуманність, яка передбачає співпрацю та діалог викладача з молоддю. У такій співпраці виникає нова, поки що нетрадиційна як для освіти, так і для суспільства в цілому, соціальна ситуація, в яку включаються звичайна молодь й молодь з особливостями психофізичного розвитку. Проте, як засвідчує практика, така ситуація не завжди спонукає до співробітництва, до співчуття та співпереживання. Якщо не проводити цілеспрямовану педагогічну роботу з вибудовування толерантних взаємин між всіма учасниками навчального процесу, то вони й не виникнуть, а взаємодія й співробітництво матимуть лише формальний характер.

3. Варіативність, що дає можливість враховувати та задовольняти потреби кожного. Незвичайність «особливої» дитини визначається не стільки характером її порушення, скільки умовами її розвитку й набуття життєвого та соціального досвіду. А досвід у всіх різний. Реалії життя є такими, що наявність будь-якої вади часто призводить до соціальної ізоляції такої дитини. Її розвиток відбувається в інших, особливих, деприваційних умовах, які позначаються на процесі соціалізації протягом всього життя. Ці особливі умови розвитку молоді дуже важливо враховувати в процесі навчання, тому що деформація соціальних зв'язків, обумовлена наявністю порушень, вимагає іншого підходу до вибору форм, засобів і методів навчання. Доводиться все більше зважати на необхідність більшого широкого застосування соціальних форм навчання, заснованих на процесі безпосереднього включення дітей з особливостями психофізичного розвитку у взаємодію між собою та з іншими людьми, у налагодження зв'язків з різними соціальними групами тощо.

Вітчизняними та зарубіжними науковцями обґрунтовано, а практикою підтверджено корисність інтегрованого навчання не лише для молоді з психофізичними порушеннями, а й для учнів з типовим рівнем розвитку, оскільки сприяє розвитку в них емпатії, уможливорює об'єктивну самооцінку, формує реалістичний світогляд. Сам викладач має бути прикладом толерантного й поважного ставлення до інших, показувати позитивний зразок гуманної взаємодії з родиною. Якщо чуйність, тактовність, терпіння, увагу та повагу до всієї без винятку молоді викладачі проявлятимуть із перших днів перебування молоді в освітньому процесі, це стимулюватиме прояв даних якостей в молоді з типовим рівнем розвитку [3].

Висновки

Необхідність у спілкуванні є однією з найважливіших соціальних потреб, яка з розвитком особистості розширюється і поглиблюється за формою та за змістом.

Міжособистісні стосунки, як вияв соціальної активності особистості, містять у собі можливість вибору різноманітних варіантів поведінки, різних способів діяльності, адекватних конкретним суспільним відносинам і тим умовам, за яких вони реалізуються.

Акт спілкування з навколишнім середовищем становить невід'ємну частину реалізації життєвого шляху й освоєння життєвої компетентності особистості для того, щоб найкращим чином уміти орієнтуватися у власному соціально-психологічному просторі, часі і внутрішньому світі.

Практика роботи з молоддю різних категорій в умовах інклюзивної освіти вказує на те, що кожен із них може адаптуватися у суспільстві, приносити йому користь і вести повноцінне життя у колі ровесників та друзів [2, С. 95].

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – уся молодь є цінними й активними членами суспільства. Навчання в інклюзивних навчальних закладах є корисним, як для молоді з особливими освітніми потребами, так і для молоді з нормальним рівнем розвитку, членів суспільства в цілому. Інклюзивна освіта передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної молодої людини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

Інклюзія є соціальною концепцією, яка передбачає розуміння мети – гуманізація суспільних відносин і прийняття прав осіб з обмеженими можливостями на якісну та доступну освіту. Інклюзія в освіті – це ступінь інклюзії в суспільстві, одна із гуманітарних ідей його розвитку. В основі інклюзивної освіти лежать ідеї рівного ставлення до всіх членів суспільства незалежно від їхньої національності, статі, раси, культури, соціального стану, релігії, індивідуальних можливостей і здібностей. Отже, освіта – це найвагоміша і найбільш проблемна сфера в житті людей з обмеженими можливостями. Освіта виступає індикатором кола інших проблем, зокрема таких як: доступність архітектурних споруд, транспортування людей з особливими потребами, комунікаційної обмеженості, матеріального забезпечення, працевлаштування в майбутньому [4].

Процес інтеграції молоді з особливими потребами в освітній простір буде успішним лише за умов професійної компетентності викладача навчального закладу та створення комфортного інклюзивного толерантного освітнього середовища, в яке молодь інтегрується. Таким чином, толерантне інклюзивне освітнє середовище – це, перш за все гуманні та демократичні стосунки між усіма учасниками навчально-виховного процесу, які базуються

на доброті, взаєморозумінні, взаємоповазі; це незалежно від своїх освітніх потреб здатні навчатися співробітництво у атмосфері теплоти, поваги, людяності; ефективніше, підвищувати свою соціальну це вміння сприймати кожну молоду людину як унікальну, компетентність, вдосконалювати комунікативні навички, неповторну особистість; середовище, де всі молоді люди а також відчувати себе частиною загальної спільноти [5].

Література

1. Шинкарьова Ж. Толерантність як домінанта соціального партнерства суб'єктів діяльності в умовах інклюзивної освіти.
2. Лапа В.М. Особливості міжособистісної комунікації старшокласників в умовах інклюзивного навчання / В.М. Лапа // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечнікова. Психологія. – 2017. – № 22. випуск 2 (44). – с. 90–99.
3. Єжова Т.Є. Організаційно-педагогічні умови створення толерантного освітнього середовища інклюзивної школи / Т.Є. Єжова. – Режим доступу: <http://ap.uu.edu.ua/article/74>.
4. Сайко Х.Я., Островська К.О. Толерантність до дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивній школі / Х.Я. Сайко, К.О. Островська // Режим доступу: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/tolerantnist.pdf>.
5. Косарева Г.М. Особливості формування толерантного інклюзивного середовища у дошкільному навчальному закладі / Г.М. Косарева // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – 2014. – с. 38–42.
6. Концепція Нової Української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/reform/54276>.
7. Улинець С.І. Проблема формування психологічної готовності до професійної педагогічної діяльності.

References

1. Shynkar'ova ZH. Tolerantnist' yak dominanta sotsial'noho partnerstva sub'yektiv diyal'nosti v umovakh inklyuzyvnoyi osvity.
2. Lapa V.M. Osoblyvosti mizhosobystisnoyi komunikatsiyi starshoklasnykiv v umovakh inklyuzyvnoho navchannya / V.M. Lapa // Visnyk ONU im. I.I. Mechnikova. Psykholohiya. – 2017. – № 22. vypusk 2 (44). – s. 90–99.
3. Yezhova T.E. Orhanizatsiyno-pedahohichni umovy stvorenniya tolerantnoho osvith'oho seredovyshcha inklyuzyvnoyi shkoly / T.E. Yezhova. – Rezhym dostupu: <http://ap.uu.edu.ua/article/74>.
4. Sayko KH.YA., Ostrovs'ka K.O. Tolerantnist' do ditey z osoblyvymy osvithnimy potrebamy v inklyuzyvniy shkoli / Kh.Ya. Sayko, K.O. Ostrovs'ka // Rezhym dostupu: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/tolerantnist.pdf>.
5. Kosaryeva H.M. Osoblyvosti formuvannya tolerantnoho inklyuzyvnoho seredovyshcha u doshkil'nomu navchal'nomu zakladi / H.M. Kosaryeva // Onovlennya zmistu, form ta metodiv navchannya i vykhovannya v zakladakh osvity. – 2014. – s. 38–42.
6. Kontsepsiya Novoyi Ukrayins'koyi shkoly [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://osvita.ua/school/reform/54276>.
7. Ulynets' S.I. Problema formuvannya psykholohichnoyi hotovnosti do profesiynoyi pedahohichnoyi diyal'nosti.

Дата надходження рукопису до редакції: 07.08.2020 р.

Необхідність запровадження інклюзивної освіти пов'язана, насамперед, з тим, що число молоді, яка потребує корекційного навчання, неухильно зростає. Тому наразі на сучасному етапі розвитку освіти в Україні відкриваються нові перспективи, пов'язані з переосмисленням ставлення до організації навчання і виховання молоді з особливими освітніми потребами в єдиному інклюзивному толерантному освітньому середовищі.

Метою статті є аналіз проблеми комунікативної толерантності до молоді з особливими освітніми потребами у процесі інклюзивного навчання.

Матеріали та методи. Останнім часом в системі освіти України надається особлива увага формуванню нової філософії державної політики щодо спільного навчання здорової молоді та молоді з особливими освітніми потребами, тобто впровадженню інклюзивного навчання. Дана тенденція підтверджує необхідність розробки новітніх підходів до формування такої особистісної якості молоді людини, як комунікативна толерантність. Саме рівень толерантності сьогодні є важливим критерієм визначення цивілізованості суспільства та відіграє провідну роль у становленні державності.

Результати. За результатами анкетування кураторів груп з метою вивчення специфіки їхньої роботи з молоддю, які мають особливості психофізичного розвитку в толерантному інтегрованому середовищі навчального закладу встановлено, що основними видами діяльності, які здійснює куратор щодо інтеграції молоді з особливостями психофізичного розвитку є допомога у формуванні адекватної самооцінки молоді, упевненості у власних силах (75,00%), подоланні труднощів комунікативного плану (65,00%), вивчення потреб молоді (60,00%).

Висновки. Таким чином, толерантне інклюзивне освітнє середовище – це, перш за все гуманні та демократичні стосунки між усіма учасниками навчально-виховного процесу, які базуються на доброті, взаєморозумінні, взаємоповазі; це співробітництво у атмосфері теплоти, поваги, людяності; це вміння сприймати кожную молоду людину як унікальну, неповторну особистість; середовище, де всі молоді люди незалежно від своїх освітніх потреб здатні навчатися ефективніше, підвищувати свою соціальну компетентність, вдосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе частиною загальної спільноти.

Ключові слова: комунікація, толерантність, інклюзія, освіта, молодь.

Необходимость внедрения инклюзивного образования связана прежде всего с тем, что число молодежи, которая требует коррекционного обучения, неуклонно растет. Поэтому сейчас на современном этапе развития образования в Украине открываются новые перспективы, связанные с переосмыслением отношения к организации обучения и воспитания молодежи с особыми образовательными потребностями в единой инклюзивной толерантной образовательной среде.

Целью статьи является анализ проблемы коммуникативной толерантности к молодежи с особыми образовательными потребностями в процессе инклюзивного обучения.

Материалы и методы. В последнее время в системе образования Украины уделяется особое внимание формированию новой философии государственной политики по совместному обучению здоровой молодежи и молодежи с особыми образовательными потребностями, то есть внедрению инклюзивного обучения. Данная тенденция подтверждает необходимость разработки новых подходов к формированию такого личностного качества молодого человека, как коммуникативная толерантность. Именно уровень толерантности сегодня является важным критерием определения цивилизованности общества и играет ведущую роль в становлении государственности.

Результаты. По результатам анкетирования кураторов групп с целью изучения специфики их работы с молодежью, которые имеют особенности психофизического развития в толерантной интегрированной среде учебного заведения установлено, что основными видами деятельности, которые осуществляет куратор по интеграции молодежи с особенностями психофизического развития является помощь в формировании адекватной самооценки молодежи, уверенности в собственных силах (75,00%), преодолении трудностей коммуникативного плана (65,00%), изучение потребностей молодежи (60,00%).

Выводы. Таким образом, толерантная инклюзивная образовательная среда – это, прежде всего гуманные и демократические отношения между всеми участниками учебно-воспитательного процесса, основанные на доброте, взаимопонимании, взаимоуважении; это сотрудничество в атмосфере теплоты, уважения, человечности; это умение воспринимать каждого молодого человека как уникальную, неповторимую личность; среда, где все молодые люди независимо от их образовательных потребностей способны учиться эффективно, повышать свою социальную компетентность, совершенствовать коммуникативные навыки, а также чувствовать себя частью сообщества.

Ключевые слова: коммуникация, толерантность, инклюзия, образование, молодежь.

The need for inclusive education is primarily due to the fact that the number of young people in need of remedial education is growing steadily. Therefore, at the present stage of development of education in Ukraine, new perspectives are opening up, related to rethinking the attitude to the organization of education and upbringing of young people with special educational needs in a single inclusive tolerant educational environment.

The aim of the article is to analyze the problem of communicative tolerance for young people with special educational needs in the process of inclusive education.

Materials and methods. Recently, the education system of Ukraine has been paying special attention to the formation of a new philosophy of state policy on joint education of healthy youth and youth with special educational needs, ie the introduction of inclusive education. This trend confirms the need to develop new approaches to the formation of such a personal quality of a young person as communicative tolerance. Today, the level of tolerance is an important criterion for determining the civilization of society and plays a leading role in the formation of statehood.

Results. According to the results of the survey of group curators to study the specifics of their work with young people with psychophysical development in a tolerant integrated environment, it is established that the main activities of the curator to integrate young people with psychophysical development is to help form adequate self-esteem of youth. self-confidence (75.00%), overcoming the difficulties of the communication plan (65.00%), studying the needs of young people (60.00%).

Conclusions. Thus, a tolerant inclusive educational environment is, first of all, humane and democratic relations between all participants of the educational process, which are based on kindness, mutual understanding, mutual respect; it is cooperation in an atmosphere of warmth, respect, humanity; it is the ability to perceive each young person as a unique, inimitable personality; an environment where all young people, regardless of their educational needs, are able to learn more effectively, increase their social competence, improve communication skills, and feel part of the general community.

Key words: communication, tolerance, inclusion, education, youth.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Conflicts of interest: authors have no conflicts of interest to declare.

Відомості про авторів

Харченко Наталія Вікторівна – д.екон.н., доцент, доцент кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я, організації та економіки охорони здоров'я з лікарсько-трудовою експертизою УМСА.
nvkharchenko1963@gmail.com, ORCID ID 0000-0001-8668-1596.

Кундій Жанна Петрівна – к.пед.н., керівник Навчально-наукового медичного інституту УМСА.
ORCID ID 0000-0002-9739-6624.

Ющенко Юлія Петрівна – к.філос.н., доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук УМСА.
yulia.yu@ukr.net, ORCID ID 0000-0002-2883-2621.

Костріков Анатолій Васильович – к.мед.н, доцент, доцент кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я, організації та економіки охорони здоров'я з лікарсько-трудовою експертизою УМСА.
ORCID ID 0000-0003-3045-5439.